

УДК 025.5:005.31

МОДЕРНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ В ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Олена ВОСКОВОЙНИКОВА-ГУЗЄВА

*Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут біографічних досліджень,
вул. Володимирська, 62, м. Київ, Україна, тел. (044) 288-13-84,
ел. пошта: voskelena@ukr.net*

У статті вперше обґрунтовано необхідність вироблення модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ України в сучасних соціально-економічних та інформаційно-комунікаційних умовах. Враховано методологічні підходи до модернізації та побудови модернізаційних моделей в економічній, соціологічній і політичній науці, концептуальні розробки щодо моделей розвитку бібліотеки у сучасному бібліотекознавстві та соціальних комунікаціях.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційна діяльність, модернізаційні моделі розвитку, бібліотекознавство.

Питання вироблення дієвої та узгодженої політики розвитку бібліотечно-інформаційних установ та сфери бібліотечно-інформаційної діяльності загалом знаходиться у центрі проблематики бібліотекознавчих студій. Пропоновані професійній спільноті думки мають підґрунтям аналіз численних сучасних досліджень проблем розвитку соціокультурної, економічної, політичної сфер суспільства, враховують методологічні та концептуальні підходи до формування нової моделі культурної сфери в умовах модернізації та глобалізації, визначення найважливіших процесів модернізації соціальної сфери (технологічна, соціальна, інституційна та політична модернізація тощо), розвивають концепцію сучасної бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції та суб'єкта соціокультурної реальності.

Для визначення базових понять нашого дослідження звертаємося до напрацьованих науковців в інших галузях знання, оскільки наша тема безсумнівно міждисциплінарна, і такий підхід є виправданим. Отже, на зламі століть у світовій соціологічній науці склався відносний консенсус щодо наукового розуміння і визначення поняття *“глобалізація”*, яке більшість науковців сьогодні розглядають як поступово зростаючу взаємопов'язаність і взаємозалежність усіх складових суспільного і господарського життя в планетарному масштабі. Більшість дослідників цього комплексного процесу і феномена також поділяють думку про те, що глобалізація сучасного світу прийшла в наші дні на зміну інтернаціоналізації соціально-економічних відносин, які набули інтенсивного розвитку наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., і які перервала Перша світова війна. Глобалізація відрізняється від інтернаціоналізації вищим, якісно новим рівнем інтеграції, який останнім часом називають транснаціоналізацією¹. Глобалізація не лише

¹ Арсенко А., Гирич Л., Толстих Н. Глобалізація і глобалізм в оцінках населення України // *Українське суспільство 1992–2007. Динаміка соціальних змін.* – Київ: Ін-т соціології НАН України, 2007. – С. 117–132.

кардинально змінює світ, а й умови життєдіяльності людини, загострює проблему в розвитку культури, освіти і науки, які є складовими соціогуманітарної політики.

Зазначимо, що поняття *“модернізаційна модель розвитку”* відповідно до розвитку соціогуманітарної сфери комплексно обґрунтовано у матеріалах національної доповіді *“Соціально-економічний стан: наслідки для народу та держави”* (Київ, 2009), розділ *“Тенденції розвитку соціогуманітарної сфери: здобутки, втрати, невирішені проблеми та шляхи їх розв’язання”*² та використовуватиметься нами при виробленні власної моделі, тому приділимо їй окрему увагу.

Отже, з одного боку, автори констатують, що Україна пройшла важливий етап становлення державності, розвитку економічних, політичних і культурних інститутів, з іншого, країні потрібен істотний прорив уперед в економічному розвитку, у підвищенні рівня життя народу, у становленні зрілої політичної культури. При цьому зазначається, що ні парадигма навздогінної модернізації, ні трансформаційна модель розвитку, коли суспільство хаотично трансформується в різних напрямках, вже не влаштовують. Суспільству потрібна принципово нова модернізаційна модель розвитку, скерована на всебічне покращення, удосконалення суспільного організму у сферах економіки, політики, науки, освіти, культури і способу життя. Таким чином, розроблення модернізаційної моделі розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, що є певним перетином сфер культури, освіти, науки і безсумнівною складовою економічної та політичної системи суспільства, є складовою загальнонаціональної модернізаційної моделі і набуває пріоритетного значення для розвитку бібліотечної справи як окремої галузі діяльності.

Концептуальною ідеєю запропонованої модернізаційної моделі стає взаємодія організації та самоорганізації соціуму, реалізація якої орієнтує на найцінніші зразки розвитку, випередження економічних конкурентів, випуск найсучаснішої, найякіснішої продукції. Таким чином зазначається, що потрібна модель модернізації України, зорієнтована на випереджальний розвиток, а не тільки на оновлення технологій.

Передумовами створення українського варіанту випереджальної модернізації вважають, по-перше, наявність цілісної системи суспільних цінностей, а також розгалужених зв’язків між політичною, економічною й культурною елітами суспільства та основною масою населення. Проте, як наголошують автори, поки що в Україні дається взнаки застійна модель розвитку, відсутність консолідації суспільства щодо стратегічних цілей, слабкий розвиток інституту приватної і комунальної власності, гіпертрофованість державного елементу та інше. Зауважується, що саме з національного самоусвідомлення починали сучасну модернізацію Франція і Німеччина, Велика Британія та Іспанія, Японія і Китай. По-друге, не менш важливою умовою є чинник, визначений нами як геополітичний, відповідно до якого окремі країни здійснюють модернізації як невід’ємні частини регіонів, тому Україна має модернізуватися як частина Центральної Європи, маючи тісні інтеграційні зв’язки зі Східною і Західною Європою, а також з іншими країнами, які вирішують такі завдання. По-третє, необхідно враховувати не тільки глобальну, але й регіональну конкуренцію на ринку товарів, послуг, робочої сили, залучення інтелекту як головного чинника науково-технічного і культурного прогресу. Четвертим чинником виступає зважений розвиток політичної системи.

² *Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – Київ: НВЦ НБУВ, 2009. – С. 395–396.*

В окремому розділі національної доповіді, присвяченому аналізу назрілих завдань у галузі книговидавничої та бібліотечно-інформаційної діяльності, наголошувалося, що “у зв’язку зі зміною соціальної ролі і функцій бібліотеки в інформаційному суспільстві, упровадженням та специфікою використання нових інформаційних технологій, необхідністю створення додаткових умов для забезпечення вільного доступу громадян України до світових інформаційних ресурсів є потреба у виконанні цілої низки завдань у царині законодавчого, матеріально-технічного та кадрового забезпечення, створенні сприятливих умов для проектного розвитку та міжнародної діяльності бібліотечно-інформаційних установ України”³, проте завдання створення модернізаційних моделей розвитку установ галузі на той час не ставили.

Восени 2011 р. на Міжнародному науковому конгресі з розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні (м. Київ) до пріоритетних векторів розвитку бібліотечно-інформаційної сфери ми віднесли розробку довгострокової загальнонаціональної стратегії розвитку і модернізації бібліотечно-інформаційної галузі як поєднання державних і міжнародних програм і проектів; створення додаткових умов для ефективного забезпечення вільного доступу громадян України до світових інформаційних ресурсів; розвиток ідеології соціально-інформаційної рівності та доступності інформації⁴. Державну політику в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності вважаємо векторною сумою державної політики у сфері інформації, культури та освіти; вона має бути узгодженою і спрямованою на інтеграцію інформаційних ресурсів, що існують у різних середовищах, та розвиток інфраструктури бібліотечно-інформаційних закладів, кадрового ресурсу, матеріально-технічного і техніко-технологічного забезпечення, ефективно реалізуватися через загальнодержавні, регіональні, корпоративні, міжнародні проекти та ініціативи. На сьогодні ми вже розглянули вплив міжнародних проектів та ініціатив на розвиток вітчизняних бібліотек⁵. На часі – розробка модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ, які вважаємо найважливішими складовими загальнонаціональної стратегії.

У монографічному дослідженні В. І. Куценко “Соціальний вектор економічного розвитку” (Київ, 2010) модернізація соціальної сфери розглядається як основа її стійкого розвитку. Відомий український економіст, фахівець у галузі соціально-економічного розвитку, інноваційного розвитку регіонів та модернізації економічної освіти, розглядаючи модель економіки знань, її основні функції та результати функціонування, серед її структурних елементів визначає бібліотеки, ресурси Інтернету, архіви, виставкові центри і музеї, розглядає культуру як складову ринкової економіки, пропонує шляхи формування нової моделі культурної сфери в умовах глобалізації⁶. Автор визначає цілий комплекс принципів реалізації культурної політики на сучасному та майбутньому етапах. Оскільки розвиток культурної політики безпосередньо впливає

³ Соціально-економічний стан України... – С. 556.

⁴ Воскобойнікова-Гузєва О. В. Пріоритети державної політики, програмного і проектного розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України // *Міжнародний науковий конгрес з розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні (17–18 листопада 2011 р., м. Київ): тези доп.* – Київ, 2011. – С. 24–25.

⁵ Воскобойнікова-Гузєва О. В. Міжнародні проекти та ініціативи для розвитку бібліотек України // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства: матеріали третьої науково-практичної конференції (29 вересня 2011 р., м. Львів).* – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 70–80.

⁶ Куценко В. І. *Соціальний вектор економічного розвитку* / ред. Б. М. Данилишин; НАН України; Рада по вивч. продукт. сил України. – Київ: Наук. думка, 2010. – 736 с.

на бібліотеку як соціокультурний об'єкт та складову соціальної комунікації, наведемо основний перелік позицій: принцип відкритості (державні програми та дії у сфері культури обов'язково мають оприлюднюватися, широко висвітлюватися засобами масової інформації та бути доступними для визначення суспільної та фахової оцінки); демократичності (культурна політика є спільною справою держави і суспільства); деідеологізованості й толерантності (світоглядною основою культурної політики повинні бути права людини та загальнолюдські цінності); комплексності, системності та цілеспрямованості (культурна політика є невід'ємною від загальної політики держави, здійснюється в загальному контексті забезпечення сталого соціально-економічного, політичного, духовного розвитку країни; сприяє вирішенню макросоціальних, загально-суспільних завдань тощо); цивілізованості, компетентності та ефективності (культурна політика в Україні має здійснюватися відповідно до європейських та світових стандартів, враховуючи відповідні міжнародні акти та угоди; вона формує імідж України у світі та є однією з ключових форм присутності країни у світовій спільноті); інноваційності (принцип орієнтує розвиток культури на інноваційні, творчі підходи в управлінні та формах вираження; передбачається, що новаторство є одним з головних критеріїв оцінювання успішності виконання політичних завдань у сфері культури; передбачає реформування механізму бюджетного фінансування, підвищення рівня державного фінансово-майнового забезпечення культурних і мистецьких програм та структурно-правову реорганізацію засад та умов функціонування культурної та мистецької сфер, створення сприятливих умов для розвитку культурних індустрій тощо).

На нашу думку, розробка модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ сприятиме активній підтримці інформаційно-освітніх процесів, зорієнтованих на культуру, культурні та духовні цінності, культурно-історичну спадщину, культурні здобутки та інноваційні підходи і відкриття в умовах ХХІ ст., які вважаються головними пріоритетами національної культурної політики на найближчі роки. Національна культурна політика, відповідним чином впливаючи на суб'єкти (у тому числі бібліотеки, архіви, музеї тощо), має забезпечити кожному громадянину доступ до національної та світової культурної, освітньої і наукової, економічної та виробничої інформації незалежно від місця його проживання через створення системи регіональних інформаційно-ресурсних центрів, розвиток інформаційної мережі – телерадіоканалів, інтернет-порталів та гідне представлення України у світовому інформаційному і культурному просторі.

З огляду на проблематику даного дослідження, вважаємо важливим також урахування підходів В. І. Куценко до модернізації соціальної сфери, яку вона розглядає як узгоджену реалізацію низки взаємопереплених процесів, до найважливіших з яких відносить: **технологічну модернізацію**, пов'язану зі змінами того набору способів, за допомогою яких вирішуються проблеми забезпеченості населення відповідними благами й ресурсами; **соціальною модернізацією**, що передбачає зміну професійної, соціальної та освітньої структур суспільства у відповідь на вимоги, які ставить технологічна модернізація; **інституційною модернізацією**, пов'язану зі зміною економічних і правових механізмів регулювання інвестування та виробництва продукту, виходячи із вимог, які пред'являє технологічна модернізація; **політичною модернізацією**, направлену на створення в країні сприятливих умов для розвитку інвестиційних взаємозв'язків, поліпшення інвестиційного клімату⁷. Перші три з наведених вище процесів (технологічної, соціальної, інституційної модернізації) мають складати основу

⁷ Куценко В. І. *Соціальний вектор економічного розвитку...* – С. 619.

нашої модернізаційної моделі, процес політичної модернізації вважаємо на сьогодні зовнішнім, безсумнівно впливовим і важливим чинником.

Сучасна наукова література сутність соціально-політичних перетворень у сучасному українському суспільстві та інших посткомуністичних державах вкладає у поняття “політичної модернізації”⁸. Поняття політичної модернізації можна використовувати не лише для аналізу переходу традиційних суспільств до сучасних, але й процесів удосконалення сучасних суспільств. Існує думка, що ефективність політичної модернізації держави залежить від різних факторів і обставин, однак значний вплив на характер модернізаційних процесів у країні має відповідність існуючих соціально-політичних процесів тому, що було укорінено і що складає національно-культурну особливість суспільства.

Соціально-політичні перетворення, що відбуваються в Україні з 1991 р., соціологи досить часто називають поняттями “навздогінна” або “квазі” модернізація; ці поняття підкреслюють малу ефективність даного процесу. При цьому також поширюється думка, що політична модернізація в Україні є “самобутньою” і включає: становлення української державності та формування української політичної нації; креативне використання світового досвіду в проведенні політичної модернізації суспільства; пошук власного шляху соціально-політичного розвитку з урахуванням характерних рис духовності, свідомості, цінностей, особливостей політичної культури.

Дуже важливим для нашої роботи є розуміння економічної модернізації. Спочатку в західній теорії під модернізацією розумілася обумовленість індустріалізації країн, що розвиваються, переходом до демократичних форм правління. Сьогодні поняття модернізації трактується значно ширше і застосовується як до політики, так і до економіки.

Під економічною модернізацією розуміють структурні, технологічні та інституційні зміни в національній економіці, направлені на підвищення її конкурентоспроможності. Символами економічної модернізації теперішнього часу є “економіка знань”, “економіка різноманітності”, “глобалізація економіки”. Визначальним у модернізації економіки є інноваційний аспект, хоча модернізація як комплексний багатоплановий процес не зводиться до інноваційної діяльності й включає безліч інших взаємопов’язаних складових – структурну, інвестиційну тощо⁹.

За характером нововведень вчені виділяють два типи модернізації – креативну та адаптивну. Вони вважають, що модернізація стає креативною (піонерною), якщо здійснені в країні технологічні й інституційні нововведення отримують визнання і починають поширюватися по світу, приносячи країні певний рентний дохід. Інший тип модернізації, який можна назвати адаптивною (імітаційною, запозиченою модернізацією), заснований на впровадженні запозичених нововведень, що пов’язане з певними витратами на придбання авторських прав, патентів, ліцензій, устаткування, на інжиніринг, сервісне обслуговування тощо (виплатою інноваційної ренти). У реальності креативна й адаптивна модернізації в країнах поєднуються в різній пропорції, яка відображає їх місце в глобальній економіці, національній інноваційній і фінансовий потенціал.

Найбільш активними в плані модернізації є чотири провідні країни СНД: Росія, Україна, Білорусь та Казахстан. Хоча програми модернізації їхніх економік розробляли

⁸ Лисеєнко Е. В. Особенности процесса политической модернизации в современной Украине // *Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*: зб. наук. праць. – Київ, 2009. – Вип. 15. – С. 113–117.

⁹ Вітер І. Модернізаційні перетворення транзитивних економік: європейський вимір // *Дослідження міжнародної економіки*: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 2 (67). – С. 54–73.

незалежно одна від одної і ніяк не координували, вони досить схожі за мотивами розробки, цілями, завданнями і пріоритетами. Всі вони більшою (Росія, Україна, Білорусь) чи меншою (Казахстан) мірою орієнтовані на креативний тип модернізації. З трьох відомих у світі стратегій інноваційного розвитку (стратегія нарощування, стратегія запозичення, стратегія перенесення) ці країни, як випливає з їхніх програмних документів, віддають перевагу найбільш прогресивній стратегії нарощування на базі прогресивних технологій, випуску нової конкурентоспроможної продукції з використанням, перш за все, власного науково-технічного потенціалу і залученням зарубіжного досвіду.

В Україні на початку 2004 р. прийняли “Стратегію економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 рр. шляхом європейської інтеграції”¹⁰, що передбачає, зокрема, глибокі якісні зміни в економіці, її структурну перебудову, перехід на інноваційну модель розвитку. Згідно зі Стратегією, період 2004–2015 рр. повинен стати в Україні етапом формування нової, інноваційної економіки. Велика увага в Стратегії була приділена розвитку інфраструктури інноваційної системи, намічено пріоритети науково-технологічного розвитку, розроблені сценарії й етапи інноваційного розвитку. Українська стратегія переходу на інноваційний шлях розвитку носить вельми амбітний характер і орієнтована на моделі, властиві країнам із високорозвинутою економікою і потужним власним науково-технічним потенціалом. Проте з об’єктивних і суб’єктивних причин не всі ці завдання були виконані (й виконуються зараз) у повному обсязі¹¹.

Окрім характеру нововведень, модернізацію класифікують за структурою кінцевого попиту. З погляду вимоги загальної збалансованої економіки, що модернізується, зсуви у виробничо-галузевій структурі мають бути пов’язані зі змінами у структурі кінцевого попиту. Тому, як свідчить світовий досвід, модернізація завжди орієнтована на один із “пріоритетних” елементів кінцевого попиту. За цим критерієм в економічній науці виділяють чотири типи моделей структурної модернізації: орієнтовані на споживчий попит; орієнтовані на розвиток експорту; орієнтовані на масштабне інвестування; орієнтовані на воєнно-промислові інновації. Всі перераховані моделі мають певні обмеження соціально-економічного характеру, усунення або послаблення яких потребує значних коштів та цілеспрямованих дій держави, а іноді – взагалі неможливо. В той же час, з точки зору євроінтеграційних перспектив транзитивних економік, найбільш ефективною, на погляд автора, виступає модель, орієнтована на розвиток експорту.

У даному контексті важливим ресурсним елементом економічної модернізації можуть стати інформаційні ресурси бібліотек у глобальному інформаційному просторі та можливість їх ефективного використання¹².

Усі розглянуті І. Вітром європейські перспективи транзитивних економік можуть виявитися достатньо ефективними за умови внутрішньої готовності до інтеграції, яка значним чином визначається темпами та характером модернізаційних трансформацій у кожній країні і безсумнівно впливає на модернізацію окремих галузей і сфер діяльності, зокрема бібліотечно-інформаційної.

Автор цього дослідження дійшов висновку, що вибір моделі модернізації транзитивних економік визначає багато внутрішніх чинників (рівень розвитку проми-

¹⁰ Про Стратегію економічного та соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004–2015 роки: Указ Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004 // *Офіційний вісник України*. – 2004. – № 18. – Ст. 1278.

¹¹ Вітер І. Модернізаційні перетворення транзитивних економік... – С. 66.

¹² *Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій* / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горювий та ін.; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ: НБУВ, 2011. – 224 с.

словості, інвестиційна привабливість країни, наявність ресурсного потенціалу), а також об'єктивні закономірності розвитку глобальної економіки. В той же час для швидшої та успішнішої інтеграції до європейського економічного простору постсоціалістичним країнам варто обирати креативну модель модернізації, максимально орієнтовану на розвиток експорту. З іншого боку, тісна співпраця цих країн із розвиненими країнами Європи, участь в існуючих об'єднаннях інтеграційної спрямованості значним чином сприятиме проведенню в них модернізаційних трансформацій.

Подальшого дослідження в цьому напрямі потребує проблема використання глобальних, регіональних і національних факторів при проведенні модернізації економік, а отже, і при розробці модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ.

Отже, підсумуємо: модернізація як комплексний багатоплановий процес не зводиться до інноваційної діяльності і включає інші взаємопов'язані складові: технологічну, соціальну, інституційну, економічну, політичну, структурну, інвестиційну тощо. Інноваційна спрямованість присутня у змісті всіх визначених складових. Цей факт особливо актуальний з огляду на ту увагу, яку приділяли в бібліотекознавчих дослідженнях протягом останніх 10–15 років (як на рівні відомчих НДР, так і окремих кандидатських та докторських дисертацій) питанням інноваційної діяльності у бібліотечно-інформаційній галузі¹³.

Найґрунтовнішим комплексним теоретичним дослідження цього питання стала робота І. О. Давидової¹⁴. У її дисертаційному дослідженні “Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві” (Харків, 2008) доведено, що інноваційна політика інтегрує процеси модернізації й інформатизації бібліотечної діяльності, створює умови та форми входження бібліотек до єдиного інформаційного простору, сприяє визначенню ролі та місця бібліотек України як суб'єктів інформаційного ринку, складової інформаційної інфраструктури суспільства і дозволяє сформулювати стратегічне бачення сутності процесів розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві та їх трансформацій під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

Вихідною гіпотезою дослідження І. О. Давидової стало те, що інтеграція бібліотек до нової соціокультурної реальності потребує не лише істотних інноваційних змін в управлінні на різних щаблях системної організації соціальної комунікації, але й формування інноваційної політики розвитку, яка уможливорює системну організацію інноваційної діяльності бібліотек, спрямованої на забезпечення її конкурентоспроможності на інформаційному ринку й оптимальне використання наявного виробничого потенціалу.

Під інноваційною політикою бібліотек дослідниця запропонувала розуміти форму стратегічного управління, яка визначає цілі та умови здійснення інноваційної діяльності бібліотек, спрямованої на забезпечення її конкурентоспроможності в умовах інформаційного ринку та оптимальне використання наявного документно-інформаційного потенціалу.

¹³ Воскобойникова-Гузєва Е. В. Библиотекведческие исследования НБУВ в контексте инновационного развития научных библиотек // *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*: науч.-практ. и теорет. сб. / Междунар. асоц. акад. наук. – Киев, 2005. – Вып. 3. – С. 17–24; Ї ж. Інноваційна діяльність наукової бібліотеки у теоретико-методологічних розробках сучасного бібліотекознавства // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. – Київ, 2008. – Вип. 20: Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки. – С. 5–15.

¹⁴ Давидова І. О. *Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві*: автореф. дис. [...] д-ра наук з соціальних комунікацій: 27.00.03 / Харківська державна академія культури. – Харків, 2008. – 51 с.

І. О. Давидова дослідила системні трансформації бібліотек, які відбуваються на рівнях техніко-технологічних, організаційно-структурних, функціональних й управлінських змін. Доведено, що інноваційна політика в бібліотечній сфері України набуває інституціональних ознак, пов'язаних з виокремленням об'єктів інноваційної політики: інформаційних технологій; програмного забезпечення автоматизації діяльності бібліотек; інформаційних ресурсів і технологій їх переробки; інформаційних продуктів і послуг; бібліотечних програм і проєктів; інфраструктури бібліотечно-інформаційного виробництва і підприємництва. Суб'єктами інноваційної політики є держава, галузеві й регіональні органи управління, бібліотечні громадські організації й асоціації, бібліотечні установи. Головним завданням інноваційної політики бібліотек є створення умов для їх інноваційного розвитку й адекватних організаційних структур управління; відповідно, інноваційна політика ґрунтується на процесах модернізації, інформатизації й інноваційного розвитку.

І. О. Давидова у контексті модернізації як напрям цільової програми реалізації обраних конкретними бібліотеками стратегій передбачає, зокрема, завершення процесу технологічної модернізації бібліотек України, який включає впровадження комп'ютерної техніки, автоматизацію бібліотечно-інформаційних процесів, створення сучасної системи комунікацій та підключення до міжнародних телекомунікаційних мереж. Її пропозиції щодо зміни існуючих форм організації бібліотечно-інформаційного виробництва, утворення корпоративних бібліотечно-інформаційних мереж можуть бути враховані нами при розробці структурної та інвестиційної складових модернізаційних моделей, а напрям щодо механізмів державного економічного регулювання діяльності бібліотеки як виробничої системи – в економічній та політичній складових.

Усе частіше ведеться мова й про створення нової або оновленої концепції організації та функціонування бібліотечно-інформаційної сфери. Є. О. Фенелонов, аналізуючи проблеми розвитку і модернізації бібліотечної системи з використанням сучасних форм, засобів і методів управління, пропонує під концепцією розуміти певний науковий проєкт побудови тієї або іншої великої соціальної системи. Концепція, перш за все, фіксує стан та основні характеристики життєдіяльності об'єкта, визначає те, що має бути створено, побудовано як кінцевий результат, модель, яка має бути реалізована у реальному житті і той рівень результату, що має бути забезпечений створеною системою¹⁵.

Саме такий підхід прагнемо застосувати в даному дослідженні, доповнюючи його результатами аналізу бібліотекознавчих концепцій та підходів щодо розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, побудови концептуальних моделей сучасних бібліотек. Зокрема, роботи сучасних українських і російських бібліотекознавців Ю. І. Артемова, С. О. Басова, Є. Ю. Генієвої, Л. Й. Костенка, К. В. Ніканорової, О. І. Ратнікової, М. С. Слободяника та ін. Наприклад, аналіз конфлікту технократичних та гуманістичних ідей у бібліотекознавстві і практичній роботі бібліотек є в центрі уваги С. А. Басова, він сформулював методологічні засади для модернізації бібліотечної справи Російської Федерації¹⁶. К. В. Ніканорова зробила спробу філософського осмислення трансформації бібліотечного соціально-культурного інституту у наш час. Суть концепції полягає у тому, що бібліотека стає суб'єктом конструювання соціокультурної реаль-

¹⁵ Фенелонов Е. А. *Социально-экономический анализ библиотечного дела как объекта управления / Российская государственная библиотека*. – Москва: Пашков дом, 2008. – С. 110–143. – (Библиотека: новые возможности).

¹⁶ Басов С. А. *Библиотека в контексте цивилизации и культуры // Библиотековедение*. – 2010. – № 1. – С. 27–34.

ності на підґрунті суб'єкт-суб'єктних стосунків з читачами та суспільством. У розрізі постнекласичної методології акцентуються два ключових моменти: об'єктивний інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (інноваційне середовище бібліотечної діяльності) та формування самосвідомості бібліотечних колективів у якості самостійного суб'єкта, що активно та цілеспрямовано взаємодіє із суспільством в особі читацького контингенту¹⁷.

О. І. Ратнікова пропонує змінити дослідницьку парадигму як основу сучасної методології бібліотекознавства на синергетику. Центральне місце у синергетичній методології посідає нове поняття еволюції, притаманне постнекласичній науці. Особливістю процесів такої еволюції стає те, що процес розвитку великих та складних систем може здійснюватися у різній динаміці. Соціосинергетика розглядається як концепція соціального управління складними соціальними системами, у межах якої відбулось переосмислення ролі і принципів управління у сучасному світі. Соціосинергетика, на відміну від концепції цілеспрямованого управління соціальною організацією, робить акцент на здатності соціальної системи до самовибудовування й самовідтворення. При цьому така властивість визнається як іманентно притаманна соціо-системі, таким чином управління такою системою будується на м'яких впливах, з урахуванням інтересів як суб'єктів, так і об'єктів управління. Крім іншого, дослідниця пропонує використовувати інструментарій синергетики, зокрема побудову імітаційних моделей для вивчення читачів (користувачів) та їх потреб у документах та інформації¹⁸.

Питання розробки базових моделей бібліотек як інформаційних, освітніх і культурних центрів знаходиться на теоретико-методологічному рівні бібліотекознавства як наукової дисципліни і перебуває постійно у центрі уваги фахівців.

Зокрема, у 2009 р. про необхідність оновлення теоретичних засад бібліотекознавства писав М. С. Слободяник¹⁹; необхідним елементом такого оновлення він визначив розробку моделі бібліотеки як інституції, що входить до системи соціальних комунікацій. На підставі критичного огляду змістовно-логічних моделей, які найповніше репрезентовано в монографіях професорів В. П. Леонова²⁰, М. С. Слободяника²¹, Ю. М. Столярова²², автор аналізованої публікації робить висновок, що жодна з існуючих моделей не відображає повністю бібліотеку як соціально-комунікаційну інституцію, що зумовлює необхідність розробки саме такої моделі. Вона має відповідати вимогам високого рівня абстракції, але бути схожою на оригінал; відображати ресурси і засоби комунікаційної діяльності; бути керованою; включати елементи, необхідні і достатні для репрезентації бібліотеки у соціально-комунікаційному контексті. На основі цих вимог М. С. Слободяник пропонує модель бібліотеки, що скла-

¹⁷ Никанорова Е. В. Читатель и библиотека в современном обществе (некоторые аспекты постнеклассического библиотековедения) // Там же. – 2009. – № 5. – С. 5–93.

¹⁸ Ратникова Е. И. Социосинергетическая исследовательская парадигма как направление развития современного библиотековедения // *Библиотечные исследования в системе постнеклассической науки: Проблемно-ориентированный сборник*. – Москва: Пашков дом, 2008. – С. 147–172.

¹⁹ Слободяник М. С. Базова модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. – 2009. – № 4. – С. 5–6.

²⁰ Леонов В. П. *Библиотечно-библиографические процессы в системе научных коммуникаций* / РАН, Библиотека РАН. – Санкт-Петербург, 1995. – 139 с.

²¹ Слободяник М. С. *Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій* / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 1995. – 268 с.

²² Столяров Ю. Н. *Библиотека: структурно-функциональный подход*. – Москва: Книга, 1986. – 240 с.; Его же. *Библиотека – двухконтурная система* // *Научные и технические библиотеки*. – 2002. – № 11. – С. 5–24.

дається з таких елементів: інформаційний потенціал, інформаційна діяльність, комунікаційний процес, управління.

Основними складовими елементу “інформаційний потенціал” визначено бібліотечний фонд, каталоги, електронні БД; перераховані елементи повинні відповідати інформаційним потребам суспільства і особистості як учасника комунікаційного процесу.

Елемент “інформаційна діяльність” покликаний забезпечити ефективний пошук і надання читачам бібліотеки первинних і вторинних документів, а також інтегрованої і синтезованої інформації. Результатом інформаційної діяльності стає система інформаційної продукції та послуг для читачів та зовнішніх користувачів бібліотеки. Цей елемент покликаний забезпечити ефективне використання інформаційного потенціалу в комунікаційній діяльності бібліотеки.

В елементі “комунікаційний процес” виділяються такі основні комунікаційні відносини: бібліотекар – читач, бібліотекар – бібліотекар, читач – читач, читач – інтернет-ресурси. У змістовному наповненні цих відносин чільне місце займають інформаційний потенціал та результати інформаційної діяльності бібліотеки.

Серед основних завдань управління виділяється моніторинг функціонування основних елементів моделі і оперативне внесення до них необхідних змін, спрямованих на підвищення їх ефективності. Це дозволить розробити стратегію і тактику розвитку комунікаційної діяльності бібліотеки. Запропоновану модель автор розглядає як базу, що дає підстави багатьом дослідникам у подальшому долучитися до її доповнення й розвитку. Підтримуючи прагнення відомого українського бібліотекознавця і документознавця привернути увагу фахової спільноти до такого важливого питання, висловимо думку, що під час розробки такої моделі слід вирішити багато питань як методологічного, так і конкретно-змістовного і діяльнісного характеру: від питання визначення місця у такій моделі техніко-технологічній складовій інформаційного потенціалу (нам ближчий термін “ресурс”) та інформаційної діяльності, кадрового ресурсу (людський потенціал, система підготовки й перепідготовки кадрів) тощо. І яким чином при розробці моделі бібліотеки як інституту в системі соціальних комунікацій будуть враховуватися концепції “плюралістичної бібліотеки” Є. Ю. Генієвої, моделі “бібліотеки суспільства знань” Л. Й. Костенка та Ю. І. Артемова, хоч і представлені не на монографічному рівні?

У статті Є. Ю. Генієвої²³, присвяченій аналізу концептуальних моделей бібліотеки у сучасному бібліотекознавстві, розглядаються теорії Ю. М. Столярова, В. В. Скворцова²⁴ та В. П. Леонова²⁵ з точки зору об'єкту, предмету та методології дослідження. Автор відзначає, що методологія може мати іманентний та пояснювальний характер. Таким чином, концепція Ю. М. Столярова відноситься до іманентного²⁶ типу і виявляє сутнісні властивості бібліотеки “взагалі”, застосовує як методологію системний підхід. Теорії В. В. Скворцова та В. П. Леонова побудовані як казуально-генетичне

²³ Генієва Е. Ю. Концептуальные модели библиотеки: объект, предмет и методология исследования // *Научно-техническая информация. Серия 1. Организация и методика информационной работы.* – 2006. – № 6. – С. 1–6.

²⁴ Скворцов В. В. Концепция библиотеки в современном российском библиотековедении // *Российское библиотековедение: XX век. Направления развития, проблемы и итоги.* – Москва: ФАИР-Пресс, Пашков дом, 2003. – С. 159–177.

²⁵ Леонов В. П. *Пространство библиотеки: библиотечная симфония* / науч. ред. Н. П. Лавров; Библиотека РАН. – Москва: Наука, 2003. – 123 с.

²⁶ Іманентний – властивий природі самого предмета або явища, внутрішньо притаманний їм (*Великий тлумачний словник сучасної української мови.* – Київ: Ірпінь, 2004. – С. 395).

пояснення властивостей бібліотеки з точки зору інформаційної та пізнавальної парадигм. У першому випадку методологією є діяльнісний підхід, у другому – герменевтичний. Проте власну модель дослідниці в цій публікації не представила.

Розглядаючи бібліотеку як соціокультурний об'єкт і прагнучи наблизитися до вироблення моделі сучасної бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції, слід звернути увагу на низку думок і висновків Є. Ю. Генієвої, висловлених нею у монографії “Бібліотека як центр міжкультурної комунікації”²⁷.

Бібліотека як система взаємодії людини та інформації є дійсно одним з найстаріших соціальних інститутів людства. Як кожен соціальний інститут, бібліотека еволюціонує, і цей розвиток пов'язаний зі змінами потреб суспільства. На цей час в європейській культурній традиції одночасно існують дві світоглядні парадигми, що впливають на соціальні інститути у сфері культури. Перша, традиціоналістична парадигма спирається на уявлення про бібліотеку як “сховище знань”. Відповідно до такої позиції і місія бібліотеки полягала у збиранні та збереженні документів, які є об'єктом вивчення з боку користувачів. У цих бібліотеках інтенсивно розвивалися всі види класифікаційної, систематизаційної роботи з фондами, практики збереження, різноманітні форми інформаційного обслуговування населення, забезпечення доступу до інформації. Інші функції бібліотеки відходили на другий план та розглядались як менш істотні та факультативні. Така стала традиціоналістична парадигма знаходила підтримку у відповідних орієнтирах культурної політики більшості європейських держав, що було закріплено у відповідних проектах і нормативній базі.

Нова парадигма зобов'язана своїй появі двом факторам сучасного життя: глобалізації усіх сфер суспільної діяльності та революції у сфері комунікацій.

Глобалізація представляє собою об'єктивний процес формування наднаціональної спільноти на базі поширення у всесвітньому масштабі економічних і культурних зв'язків, контактів, взаємовпливів. Взаємодія на рівні культур виявляє їхнє розмаїття, наявність різних особливостей мислення і поведінки у різних народів, особливостей, які повинні враховувати і окремі індивіди, і ті соціальні інститути, які вони створюють. Цей процес відбувається болісно, оскільки зачіпає стереотипи поведінки, засвоєні разом з основами власної культури, і подекуди загрожує втратою національної ідентичності.

Технічна революція у сфері комунікацій, розширення виробництва і тиражування інформації призводить до інформаційного перенасичення людини, яка не встигає засвоїти інформацію у повному обсязі. Велика кількість каналів розповсюдження інформації сприяє не тільки отриманню відомостей з різних джерел, але й дезорієнтує людей, знижує ефективність сприйняття, змушує задовольнятися більш поверховим засвоєнням знань.

Таким чином, збагачуючи сучасне життя динамізмом і різноманітністю, глобалізація і революція у сфері комунікаційних технологій створюють у суспільстві й додаткову сферу напруження, яку покликано знизити соціальні інститути. Вони повинні реформуватися для того, щоб реалізувати цю нову функцію. Базою для їхніх змін стає формування нового, плюралістичного світогляду, необхідного для орієнтації у сучасному світі.

Плюралістичний світогляд у такому соціальному інституті, як бібліотека, виявляється у заміні традиційної, “просвітницької” моделі моделлю “полікультурною”.

²⁷ Генієва Е. Ю. *Библиотека как центр межкультурной коммуникации*. – Москва: РОССПЭН, 2007. – С. 176–180.

“Полікультурна”, “плюралістична” бібліотека основними формами своєї роботи вважає вже не накопичення та збереження, а різні заходи, що сприяють успішній соціалізації читачів, їхній орієнтації в сучасному багатополярному світі. “Плюралістична” бібліотека по-новому організовує свій простір і час, виробляє інші ціннісні уявлення та норми поведінки всередині того мікросоціуму, який створює та підтримує. Вона активізує різноманітні невербальні засоби комунікації: дизайн, організацію простору, кольорові рішення тощо.

Безумовно, в заявленому контексті слід відзначити більш “технологічно-інформаційну” думку Ю. І. Артемова²⁸ щодо побудови концептуальної моделі бібліотеки суспільства знань, яка базується на діяльнісному підході та ґрунтовному аналізі доробку багатьох вже згаданих вище бібліотекознавців. Запропонована Ю. І. Артемовим модель, як і будь-яка концептуальна, здатна відображати лише загальні риси об’єкта, що досліджується. Як зазначає дослідник, для побудови інформаційної моделі конкретної бібліотеки потрібно використовувати інший підхід, в основу якого можна покласти мову UML (скор. від англ. Unified Modeling Language – уніфікована мова моделювання). В основі UML-проекткування лежить створення системи діаграм, основними з яких є діаграми структур діяльності і взаємодії. Повний комплект діаграм (відповідно до основних процесів, які виконує бібліотека) складає діяльнісну модель бібліотеки. Така модель здатна наочно показати, який набір бібліотечно-бібліографічних процесів опановано в бібліотеці, як вони забезпечені ресурсами, технологічними інструкціями і нормами. Саме вона відображає, наскільки книгозбірня, що моделюється, відповідає сучасним уявленням про бібліотеку суспільства знань²⁹.

Концепція даного автора побудована на широкому розумінні поняття бібліотечно-інформаційного ресурсу, який у запропонованій ним моделі виходить за межі окремої бібліотеки. Це засвідчує той факт, що сучасна бібліотека має бути членом корпоративної бібліотечної мережі, надавати своїм користувачам доступ до інформації в регіональному, галузевому й світовому інформаційному просторі за можливості всіма сучасними доступними засобами. Останнє стає ознакою бібліотеки суспільства знань.

Цікавою є також спроба визначити основні моделі бібліотек України та світу (в контексті бібліотеки ВНЗ), зроблена у публікації Т. О. Колесникової³⁰. По-перше, за умов відсутності в Україні модельного стандарту бібліотеки ВНЗ, яка на сьогодні позиціонується як інтегрований інтелектуальний простір, заповнений різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії, Т. О. Колесникова обґрунтовує створення однієї з нових моделей функціонування розвитку бібліотеки ВНЗ – “Бібліотека – інформаційний інтелектуальний центр”. Це, на думку дослідниці, нова модель і новий організаційно-функціональний елемент ВНЗ, завданням якого стає керування процесами функціонування інформаційного середовища закладу освіти через координацію документообігу і документозбереження, створення електронного інформаційного ресурсу, організацію доступу до нього, формування умов інформаційного споживання, розвиток інформаційної культури споживачів.

²⁸ Артемов Ю. І. Концептуальна модель бібліотеки суспільства знань // *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського*. – Київ, 2010. – Вип. 2. – С. 66–71.

²⁹ Там само. – С. 70.

³⁰ Колесникова Т. О. Сучасна бібліотека ВНЗ: моделі розвитку в умовах інформатизації // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. – 2009. – № 4. – С. 57–62.

По-друге, автор робить спробу проаналізувати інші існуючі моделі, хоча методологічне і функціональне розмежування між ними досить умовне. Так, модель “Бібліотека – центр інформаційної грамотності” вона визначає як педагогічну модель розвитку бібліотеки, обумовлену її інформатизацією, коли бібліотека стає центром інтернет-навчання, передбачає навчання студентів і докторантів основам інформаційної культури, стимулює розвиток бібліотечних функцій з обслуговування користувачів. Ця модель з’явилася завдяки вивченню європейського досвіду, зокрема шведських бібліотек.

Наступну модель – “Бібліотека – інформаційний ресурсний центр” – автор позиціонує як банк ідей в деяких університетах Швеції, Хорватії та Росії. Ця модель передбачає виконання бібліотеками функцій інституційних депозитаріїв як майдану для демонстрації всієї наукової продукції закладу. Проте слід зазначити, що вона активно розвивається і в Україні, зокрема на базі університетських бібліотек-учасниць проекту “Електронна бібліотека: центри знань в університетах України”³¹. Цей проект має міжнародний рівень, понад 10 провідних українських університетів беруть у ньому участь (ми вже його аналізували)³², існує сайт проекту, багато публікацій інших дослідників, організаторів та учасників проекту. Це обов’язково необхідно врахувати при подальших дослідженнях та розробках моделі сучасної бібліотеки ВНЗ.

Цікавою вважає Т. О. Колесникова ідею Л. Й. Костенка та М. Б. Сороки³³ щодо створення моделі “Бібліотека – інфополюс”. Принагідно слід відзначити, що концепція Л. Й. Костенка щодо розвитку бібліотеки суспільства знань³⁴ є найбільш цитованою та аналізованою у сучасній вітчизняній бібліотекознавчій літературі.

Вже кілька десятиліть на європейському просторі є актуальною модель “Бібліотека – інформаційний медіацентр”, пов’язана, на думку Т. О. Колесникової, з переходом провідних ВНЗ на новий рівень інформатизації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на найвищому їхньому рівні – медіа. Проте дана модель функціонально дуже схожа із моделлю “Бібліотека – інформаційний інтелект центр”. Сподіваємось, що ґрунтовніше сучасні моделі бібліотек ВНЗ буде представлено у дисертаційному дослідженні Т. О. Колесникової. Проте повністю підтримуємо її висновок, що будь-яка модель сучасної бібліотеки ВНЗ (як і будь-якого іншого типу бібліотеки. – О. В.) має всі ознаки інформаційного центру, а її місія залежить від зовнішньої і внутрішньої ситуації, навколишнього середовища, вимагає пошуку нових підходів до організації основних напрямів діяльності, використання інновацій у поєднанні з практичним досвідом тощо.

Моделям і напрямам розвитку бібліотек, зокрема академічних, у сучасному інформаційному середовищі приділено увагу в низці дисертаційних та монографічних досліджень, зокрема В. М. Горового³⁵, О. Л. Лаврик³⁶, Г. В. Шемаєвої³⁷, В. О. Копане-

³¹ Ярошенко Т. Проект “Електронна бібліотека: центри знань в університетах України” – інновації через співробітництво // *Бібліотечний вісник*. – 2009. – № 3. – С. 3–5.

³² Воскобойнікова-Гузєва О. В. Міжнародні проекти та ініціативи для розвитку бібліотек України...

³³ Костенко Л., Сорока М. Бібліотека інформаційного суспільства // *Бібліотечний вісник*. – 2002. – № 3. – С. 38–41.

³⁴ Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. – 2006. – № 1. – С. 23–28.

³⁵ Горовой В. М. *Соціальні інформаційні бази і розвиток бібліотечного інформаційного потенціалу (1991–2006 рр.)*: автореф. дис. [...] докт. іст. наук.: 27.00.03 / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2006. – 35 с.

³⁶ Лаврик О. Л. Академические библиотеки: состояние и модель развития в современной информационной среде: автореф. дис. [...] д-ра пед. наук: 05.25.03 / Государственная публичная научно-техническая библиотека Сибирского отделения РАН. – Новосибирск, 2003. – 59 с.

вої³⁸, циклі публікацій Д. В. Соловяненка³⁹ тощо. Ми не аналізуватимемо їхній зміст у межах даної публікації, лише зазначимо, що концептуальні положення цих робіт також враховуватимуться при побудові модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ, так само як результати науково-дослідних розвідок, у яких у 2000–2012 рр. брала участь автор цієї статті.

Як ми вже констатували в попередніх публікаціях, в Україні сьогодні успішно реалізуються дві базові концепції розвитку сучасної бібліотеки – модель загально-доступного (публічного) інформаційно-освітнього центру та модель універсального/галузевого науково-інформаційного комплексу⁴⁰.

На теоретичному і науково-практичному рівнях розвитку моделі універсального науково-інформаційного комплексу було присвячено наукові дослідження Інституту бібліотекознавства НБУВ та інші відомчі науково-дослідні роботи (НДР), які виконувалися з 2000 р. Зокрема, НДР “Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки” (2000–2004), “Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки” (2005–2007), “Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки” (2008–2010), “Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки” (2011–2013) тощо.

Розробка модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ здійснюватиметься з метою визначення перспективних напрямів розвитку бібліотечно-інформаційного комплексу (у напрямі технологічної, соціальної та інституційної модернізації), збагачення його завдань і функцій у контексті переходу до знаннєвого, інформаційного суспільства. Це питання потребує всебічного розгляду інформаційної діяльності бібліотеки, оптимізації функціональних, інформаційних, сервісних та організаційних процесів, які забезпечує вся система управління бібліотечно-інформаційною справою. Його вирішення базуватиметься на результатах наукових досліджень у галузі економіки, соціології, політології, бібліотекознавства, соціальних комунікацій та інформаційних наук, враховуватиме світовий досвід функціональної та організаційної трансформації бібліотечно-інформаційних комплексів.

Вироблення модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ в умовах глобалізації бачиться як найактуальніше завдання сучасного бібліотекознавства з огляду на соціально-економічну ситуацію в країні і світі, тенденції світових інтеграційних процесів, практику міжнародного інформаційного, освітнього, наукового та соціокультурного співробітництва, темпи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій тощо. Подальші напрацювання будуть представлені у фахових виданнях та на наукових заходах для професійного обговорення та вироблення спільної стратегії, здатної скласти основу загальнонаціональної стратегії розвитку та модернізації бібліотечно-інформаційної галузі.

³⁷ Шемасва Г. В. *Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій* / Харківська державна академія культури. – Харків, 2008. – 289 с.

³⁸ Копанєва В. *Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету*. – Київ: НБУВ, 2009. – 198 с.

³⁹ Соловяненко Д. Академічні бібліотеки у новому соціотехнічному вимірі // *Бібліотечний вісник*. – 2010. – № 4. – С. 3–14; № 5. – С. 3–16; № 6. – С. 3–17; 2011. – № 1. – С. 8–24; Його ж. *Бібліотека – 2.0: концепція бібліотеки другого покоління* // Там само. – 2007. – № 5. – С. 10–20.

⁴⁰ Воскобойнікова-Гузєва О. В. *Бібліотечно-інформаційна діяльність: системний підхід* // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. – Київ, 2011. – Вип. 29: Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки. – С. 5–13.

MODERNIZING MODELS OF DEVELOPMENT OF LIBRARY- INFORMATIONAL ESTABLISHMENTS IN THE PERIOD OF GLOBALIZATION: FORMULATION OF THE ISSUE

Olena VOSKOBOINIKOVA-HUZIEVA

*V. I. Vernads'kyi National Library of Ukraine,
Institute of Biography Studies,
62, Volodymyrs'ka Str., Kyiv, Ukraine, tel. (044) 288-13-84,
e-mail: voskelen@ukr.net*

The article for the first time gives reasons for working out modernizing models of development of library-informational establishments in Ukraine in the current socio-economic and information and communication situation. It considers the methodological approaches to modernization and generation of modernizing models in the economic, sociological, and political science, as well as conceptual projects of library development models in the contemporary library studies and social communication.

Keywords: library-informational activity, modernizing models of development, library studies.

МОДЕРНИЗАЦИОННЫЕ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ БИБЛИОТЕЧНО- ИНФОРМАЦИОННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ПЕРИОД ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ПОСТАНОВКА ВОПРОСА

Елена ВОСКОВОЙНИКОВА-ГУЗЕВА

*Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского,
Институт биографических исследований,
ул. Владимирская, 62, г. Киев, Украина, тел. (044) 288-13-84,
эл. почта: voskelen@ukr.net*

В статье впервые обоснована необходимость выработки современных моделей развития библиотечно-информационных учреждений Украины в современных социально-экономических и информационно-коммуникационных условиях. Учитываются методологические подходы к модернизации и построению современных моделей в экономической, социологической и политической науке, концептуальные разработки, касающиеся моделей развития библиотеки в современном библиотековедении и социальных коммуникациях.

Ключевые слова: библиотечно-информационная деятельность, модернизационные модели развития, библиотековедение.

Стаття надійшла до редколегії 24.02.2012

Прийнята до друку 3.05.2012